

Een passie prent van Aad de Haas

Een huilende Jezus (Lucas 19,41-44)

De in Rotterdam, in een rooms-katholiek milieu, geboren kunstenaar Aad de Haas (1920-1972) bracht in 1968 veertig passie prenten uit. Recent kreeg ik het verzoek om toelichting te geven bij passie prent 33, een lino-snede naar aanleiding van Jezus' 'intocht' in Jeruzalem, die Lucas anders vertelt dan de andere synoptische evangeliën (Marcus 11,1-10 en Matteüs 21,1-11). In 19,41-44 vertelt hij over een huilende Jezus, wanneer hij de stad nadert. Dat vertelt geen enkele andere evangelist. Dat is lucaans *Sondergut*, zeggen we dan.

En het is die huilende Jezus die De Haas hier tekent. Maar wie is die figuur rechts naast hem?

Een kunsthistoricus zal vooral beschrijven en interpreteren wat hij/zij ziet. Als bijbelwetenschapper begin ik liever bij het bijbelverhaal om daarna naar de prent te kijken.

Lucas 19,41-44

Lucas 19,41-44 maakt onderdeel uit van een serie van vier korte scènes: 19,29-36; 19,37-40; 19,41-44 en 19,45-48. De eerste drie worden meestal bijeengenomen onder het kopje 'De intocht in Jeruzalem'. De vierde heet in de NBG-1951 vertaling 'De tempelreiniging'. Er zit inderdaad onderscheid tussen de eerste drie scènes en de vierde, want aan het begin van de eerste drie wordt steeds verteld dat Jezus naderbij kwam. In de vierde wordt zijn binnenkomst verteld. Van de stad? Nee, van de tempel. Gaat Jezus dan de stad niet in? Ja, wel. Maar: Jeruzalem binnengaan = de tempel binnengaan.

19,29 En het gebeurde toen hij Betfage en Betanië *naderde*, dat hij, bij de berg die 'Van de olijven' wordt genoemd, twee van de leerlingen wegzond,
zeggende:

19,37 Toen hij *naderde*, begon, al bij de helling van de Olijfberg, heel de voltallige leerlingengroep, verheugd God te prijzen, met grote stem over alle krachten die zij gezien hadden,
zeggende:

19,41 En toen hij *naderde*, huilde hij, toen hij de stad zag, om haar,
42 *zeggend:*
 'Als u op deze dag in de gaten had gehad wat tot de vrede leidt.
 Nu echter is het verborgen voor uw ogen
43 dat er dagen tot u zullen komen

dat uw vijanden een palissadewal tegen u zullen opwerpen,
u zullen omsingelen
u van alle kanten zullen insluiten
44 Ze zullen u en uw kinderen in u aan de aardbodem gelijkmaken;
in u zullen ze geen steen op de andere laten,
in plaats daarvoor, dat u het moment niet in de gaten had van het bezoek aan u.'

Lucas 19,41-44 is dus de derde fase van de nadering van de stad Jeruzalem. In 19,44c duidt Jezus dit gebeuren aan als zijn *bezoek* aan de stad. Dus dat zou een betere titel zijn boven Lucas 18,28-44: 'Jezus' aanstaande bezoek aan de stad'. Koninklijk bezoek zouden de leerlingen dat noemen, getuige het feit dat ze op de helling van de Olijfberg Psalm 118 aanheffen, en aan vers 26 het woord 'koning' toevoegen:

'Gezegend hij die komt, *de koning*, in de naam van de Heer;
in de hemel vrede en eer in de hoogste hemelen'

Jezus huilt, hij heeft verdriet. Uit zijn latere woorden maken we op dat hij verdriet heeft om de val van de stad die hij voor zich ziet. Het Griekse werkwoord *klaió* betekent 'huilen' of 'wenen'. Het staat tegenover 'lachen' (6,21.25). Het werkwoord komt ook voor in 7,13, waar Jezus, die de stadspoort is *genaderd*, tegen een weduwe die de stad uitgaat, op weg naar de begraafplaats omdat haar enige zoon is gestorven, zegt: '*Huil niet!*' Zie verder 7,32,38; 8,52; 22,62.

De laatste keer in het Lucasevangelie: in 23,28, onderweg naar Golgotha, waar Jezus tegen de vrouwen die in de stoet meelopen, op weg naar zijn kruisiging/dood, ook zegt:

'Dochters van *Jeruzalem*,
huil niet om mij, maar huil om jezelf en om je kinderen,
omdat er *dagen zullen komen*
waarin ze zullen zeggen:
'Gelukkig de onvruchtbaren en de schoten die niet hebben gebaard,
en de borsten die niet hebben gezoogd.
Alsdan zullen ze beginnen tegen de bergen te zeggen:
'Val op ons',
en tegen de heuvels:
'Bedeck ons'.
Want als zij dit doen met het groene hout,
met het dorre, wat zal daarmee gebeuren?'

Er wordt hier duidelijk teruggerepen op wat Jezus eerder gezegd heeft bij zijn bezoek aan de stad. Dezelfde thema's keren terug: het huilen, en de dagen die zullen komen.

Het kernthema van deze scène is 'zien': het zien van Jezus en het niet zien van Jeruzalem. Vier keer in deze kleine scène is het (niet) zien aan de orde, een keer door de verteller (v. 41b) en drie keer door Jezus, in alle drie zinnen: (1) v. 41c; (2) vv. 41d-43; (3) v. 44. Hij laat weten dat de stad niet ziet wat er gebeurt als hij de stad nadert.

a - v. 41b 'toen hij de stad zag'

b - v. 42b 'in de gaten had'

a' - v. 42c 'verborgen voor uw ogen'

b' - v. 44c 'niet in de gaten had'.

Jezus' woorden (vv. 42-44) kennen een omlijsting: in de gaten hebben (v. 42a) en *niet* in de gaten hebben (v. 44c). Dat had hij gehoopt dat de stad *op deze dag* in hem de vrede stichter zou zien (v. 42a). Maar ze missen het *moment* van zijn (koninklijk) bezoek geheel (v. 44c). Zelf heeft hij het oog op iets anders, en wel op de stad. Hij 'ziet' haar toekomst: de *dagen* die zullen komen: de vijanden die de stad zullen belegeren om vervolgens de stad met de grond gelijk te maken. De lezer begrijpt wel wie er met die vijanden bedoeld zijn: de Romeinen. Het is 70 na Christus: de val van de stad Jeruzalem door de Romeinse troepen van Titus. De evangelist schrijft zijn evangelie, terwijl de lezer al weet van de val van de stad Jeruzalem. De stad zelf ziet dat niet, het is voor haar ogen verborgen.

Kortom, hier staan twee wijzen van zien tegenover elkaar: (1) Wat Jezus 'ziet', is de val van de stad. Daarom weent hij. De reden waarom hij huilt, geeft hij pas in de woorden die hij tot de stad richt. (2) De stad heeft niet in de gaten dat Jezus' komst/zijn bezoek voor de vrede zorgt. De val van Jeruzalem ziet zij niet aankomen, het is voor haar ogen verborgen. En die val van de stad komt, omdat zij dit moment van koninklijk bezoek aan de stad niet in de gaten hebben gehad. Het zou ze de val van de stad bespaard hebben, als ze hadden gezien wie hij was en welke bijdrage hij aan de vrede in het land zou leveren.

De passie prent

Op de prent zie je Jezus in het midden. Hij staat enigszins boven de stad. We bevinden ons dan ook op de helling van de Olijfberg. Hij staat in de richting van de stad die beneden ligt. Je kan niet zeggen dat hij het oog heeft op de stad, want hij heeft de handen voor zijn ogen. Het is duidelijk, hij heeft verdriet om de stad, maar dan wel om de stad van de toekomst. De stad wordt namelijk verbeeld met enkele gebouwen en mensen die 'gevallen' zijn. De val van de stad Jeruzalem wordt verbeeld. Boven de stad zie je enkele 'donkere' wolken die zich boven de stad samentrekken.

Je ziet Jezus enigszins op de rug. Ik zei al, hij heeft zijn handen voor zijn ogen. Intens verdrietig als hij is. Hij kan het blijkbaar niet aanzien. Zijn gezicht zie je nauwelijks in tegenstelling tot dat van de andere figuur. In plaats daarvan ... ja, wat zie je in plaats daarvan? Zijn verdriet dat *eruit* komt? Twee beelden lijken met elkaar te vervloeien, want je ziet hem ook naakt/ongekleed. Dan lijkt wat je boven hem ziet wel een doornenkroon. En dan zie je hier ook Jezus in de gestalte van de lijdende knecht.

Maar wie is die man die rechts naast hem staat? In Lucas 19,41-44 spreekt Jezus de stad aan. De man naast Jezus lijkt wel verbeelding van Jeruzalem. Hij heeft zijn ogen dicht. Dat lijkt mij aan te sluiten op Jezus' uitspraak: 'Het is voor u verborgen'. Hij ziet het niet! Hij loopt als een blinde tastend rond. Hij ziet niet wie hij – letterlijk en figuurlijk – voor zich heeft. Hij heeft zijn handen wel dicht tegen Jezus aan. Je vraagt je als kijker af: zou hij het nog te pakken krijgen? In een ding lijken ze wel op elkaar. Je ziet namelijk geen verschil tussen de ongeklede en de aangeklede man, als het om hun benen gaat, benen die ze nodig hebben voor hun halacha: om de weg te gaan.

Op de prent mag je wel drie dingen zien: stad, Jezus en een figuur, Aad de Haas tekent één moment: Jezus die de val van de stad voor zich ziet; schuin achter hem een figuur die Jezus' woorden verbeeld: de stad voor wie het het verborgen is wat er met haar gaat gebeuren/die het bezoek aan haar niet in de gaten heeft.

Jezus heeft zijn hand voor zijn ogen, de man schuin achter hem ziet niets. Jezus ziet niets door zijn verdriet, de stad ziet niets, want zij is blind. Alleen de kijker ziet ... dat.

Den Haag, 19 maart 2020
Nico Riemersma